

УДК 371.064.3

Ізбаш С.С., Васюкова Т.М.

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми. З урахуванням соціокультурних вимог сьогодення освіта повинна мати гуманістичне, особистісно-орієнтоване спрямування, унаслідок чого знання, вміння й навички перетворюються із мети навчання на засоби розвитку пізнавальних і особистісних якостей учнів. Школяр не може засвоїти навчальний матеріал, потреби якого не усвідомлює і який не викликає в нього переживань. Тому все більшого значення набуває орієнтація навчання на різнобічний розвиток учнів.

Підвищення загальноосвітнього рівня, забезпечення учнів глибокими знаннями й практичними вміннями повинні базуватися на ґрунті активізації навчально-пізнавальної діяльності. За цих умов використання методу проектів для активізації навчально-пізнавальної діяльності є природним результатом розвитку суспільства. Питання формування активності особистості – одне з найактуальніших у теорії педагогічної науки та практиці школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психологічній та дидактичній науці на сьогоднішній день немає єдиного підходу до визначення поняття “пізнавальна активність”. Так, у працях Д. Вількєєва, Б. Єсипова, Н. Половнікової акцентується на вольовій та емоційній налаштованості як важливому показнику активності школяра: готовність і прагнення до активного опанування знань [3, с.115]. У багатьох працях дидактів визначення пізнавальної активності розглядається у тісному зв’язку з поняттям “пізнавальний інтерес”. Сталі пізнавальні інтереси забезпечують активну діяльність школярів, бо у процесі навчання пізнавальний інтерес вступає у протиріччя з набутим

запасом знань. Це викликає в індивіда внутрішню потребу задовольнити інтерес шляхом пізнавальної діяльності, створити в навчанні умови, які сприяли б формуванню у школярів пізнавальних інтересів слугує передумовою підвищення якості навчання, всебічного розвитку особистості [3, с.211]. І. Лернер стверджує: поняття “активність” є значно вужчим за “самостійність”, тому головне завдання вбачає в підвищенні активності особистості до рівня самостійності» [4, с.42].

Психологи й педагоги переконують у необхідності активізації пізнавальних здібностей та інтересів школярів засобами проектної методики, а також закликають до пошуків нових, більш досконаліх методів навчання. Свідченням цього є той факт, що на межі XX–XXI століть виникли такі теорії: активізації пізнавальної діяльності учнів (М. Данилов, І. Огородніков, М. Скаткін); навчання школярів на підвищеному рівні складності (Л. Занков), теорія змістовного узагальнення (В. Давидов, Б. Ельконін); теорія поетапного формування розумових дій (П. Гальперін та ін.); розвитку пізнавального інтересу (Г. Щукіна); програмованого (І. Безпалько, Н. Тализіна) та проблемного навчання (І. Лернер, О. Матюшкін) та інші [4, с.29].

Формулювання цілей статті. Розкрити теоретико-методологічні основи ефективності використання проектної діяльності як однієї із засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках англійської мови; здійснити аналіз змісту поняття “пізнавальна активність школярів”; вивчити рівень розвитку цього феномена в учнів середніх класів та виокремити орієнтовні положення з підвищення їхніх пізнавальних інтересів; формування позитивного ставлення до процесу та результатів учіння.

Дослідження поставленої мети статті потребує виконання конкретних завдань: 1) дослідити стан вивчення питання активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів у психолого-педагогічній теорії і практиці; 2) виділити психолого-педагогічні вимоги й шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів при вивченні іноземних мов; 3) виділити можливості проектів, використання яких на уроках англійської мови активізує навчально-пізнавальну діяльність у порівнянні з традиційними методами.

Виклад основного матеріалу. Однак, окремі засоби та шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності, висунені низкою вчених, не об’єднані в єдину систему; не розроблені теоретичні проблеми, пов’язані з використанням нових проектних методик у процесі активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках іноземної мови.

Отже, формування пізнавальної активності учнів – одна з актуальних проблем не тільки дидактики, а всього процесу виховання. У ній містяться джерела багатьох питань: навчання учнів мислення, розвиток пізнавальних інтересів, формування самостійності, визначення розумових здібностей, прищеплення вміння вчитися, а також надбання таких якостей, як

спостережливість, цілеспрямованість, відповідальність та оцінка результатів педагогічної діяльності вчителів, школи в цілому.

Проаналізувавши підходи науковців до проблеми розвитку пізнавальної активності, ми дійшли висновку, що пізнавальна активність учнів слугує: а) початковим рівнем готовності до пізнавальної діяльності; б) розвивається у процесі самостійних дій; в) виступає результатом діяльності.

Дослідники однак, що рівень пізнавальної активності школярів не має належного рівня, його потрібно підвищувати, використовуючи новітні педагогічні засоби. Це стимулює вчителів до пошуків нових методів навчання й виховання, удосконалення педагогічного процесу. Учені радять застосовувати інноваційні технології, які ґрунтувалися б не лише на збільшенні використання різних технічних засобів навчання, а на так званій “технології педагогічних методів”.

Джерелами пізнавальної активності є зміст навчального матеріалу, який опановують школярі, багатоманітний процес діяльності учнів і спілкування між учасниками навчального процесу, унаслідок чого складаються різноманітні взаємини, сприятливі, чи не зовсім, умови для формування інтересу до пізнання і навчання. Цього можна досягти за допомогою методу проектів.

Що ж таке метод проектів? На думку Н.П. Дементієвської, „метод проектів (від лат. *projectus* – „кинутий уперед задум”) – сукупність певних дій, в основі яких лежить розвиток пізнавальної активності учнів, умінь самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення” [2, с.23]. Н.Ю.Пахомова розкриває й інший його бік „навчальний метод проектів, з погляду вчителя, - це дидактичний засіб, що дозволяє навчати проектуванню, тобто цілеспрямованої діяльності для знаходження способу рішення проблеми шляхом виконання завдань, що впливають із цієї проблеми при розгляді її в певній ситуації” [1, с.6].

На підставі вищезазначеного можна твердити, що метод проектів припускає розв’язування певної проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншої – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Практичне втілення проектів включає обов’язкове складання обґрунтованого плану дій кожного з учнів на основі виявлення можливих рішень проблеми і обговорення найбільш оптимального шляху її реалізації. Завдання вчителя при цьому – сприяти більшій самостійності учнів на усіх етапах виконання проекту – від ідеї до втілення її. Щоб домогтися такого результату, необхідно навчити дітей самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, залучати з цією метою знання різних галузей, умінь прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів рішення, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки.

Для ефективного використання проектів важливо, щоб вибір того чи іншого типу проекту (а саме: дослідницькі, літературно-творчі, ігрові, розвиваючі, інформаційні, практико-орієнтовані та ін.) був детермінований кількома чинниками, а саме: вік учнів, рівень володіння мовою, творчі здібності, рівень самостійності, ступінь технічного забезпечення школи тощо.

Особливість проектної діяльності навчання іноземних мов полягає в тому, що учні вивчають іноземну мову під час виконання проблемно-пошукових завдань, які вони отримують згідно зі своїми інтересами, здібностями та рівнем володіння мовою. Важливими вимогами до виконання завдань є креативність, новизна ідей, цікаві винаходи та вміння їх презентувати. Слід зауважити, що проектна діяльність є ефективною формою поєднання теорії з практикою можливістю продемонструвати власні вміння та індивідуальна схильність до творчої діяльності й науково-дослідної роботи. В основі методу проектів – розвиток пізнавальної активності школярів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, а також розвиток критичного та творчого мислення, формування вмінь співпраці в групі. Практичний аспект знань слугує найважливішим джерелом стимулювання пізнавальної активності учнів, які на власному досвіді переконуються у тому, що знання допомагають у житті, полегшують практичну діяльність людей; за допомогою знань можна не тільки пізнати світ, але й істотно змінити життя суспільства чи окремої людини.

Педагогічно організований процес пізнавальної діяльності школяра – передумова формування пізнавальної активності учнів. Для підкріплення пізнавального інтересу необхідні досконалі способи навчання, які задовольняють творчу і самостійну пошукову діяльність школярів. У результаті широкого і повного використання всіх джерел інформації в учнів формуються особистісно значущі внутрішні стимули, що активізують пізнавальну активність, інтерес як мотив діяльності (радісні переживання, пов'язані з оволодінням знаннями, засвоєння нових, більш удосконалених способів навчання).

Особистий успіх у навчанні, підкріплений оцінкою, заохоченням учителя, надає стимулювальну дію пізнавальній активності. Педагогічний оптимізм, віра педагога в пізнавальні можливості своїх учнів підбадьорює останніх, спонукає працювати з максимальним додатком власних сил. Відносини доброзичливості між учасниками навчального процесу створюють „зустрічний процес” викладання і навчання, що позитивно впливає на пізнавальний інтерес учнів.

Отже, пізнавальна активність школяра представляє собою складне психолого-педагогічне утворення, що синтезує в собі низку компонентів, про які сказано вище. Особливий зв'язок спостерігаємо між пізнавальною активністю і пізнавальним інтересом учнів, іншими словами, якщо урок не є цікавим, прийоми та методи викладання не приваблюють, не стимулюють до

пошуку нової інформації, то дійсно чекати на високу пізнавальну активність вихованців не доводиться. Тому дієвим чинником вирішення окресленої проблеми слугують інноваційні засоби й методи викладання задля формування та розвитку особистісних якостей дітей.

Висновки. Активізація навчально-пізнавальної діяльності засобами проектів на уроках іноземної мови досягається за рахунок динамічної наочності, підвищення мотивації, посилення зацікавленості в навчальній діяльності, врахування індивідуальних психофізіологічних характеристик учня, різноманітності інформації та форм роботи, наявності зворотнього зв'язку. Пізнавальна активність учнів є важливим засобом поліпшення і показником ефективності навчально-виховного процесу школи, оскільки стимулює розвиток самостійності учнів, їх творчий підхід до оволодіння змістом освіти; забезпечує сприятливий мікроклімат для учня в сім'ї; спонукає педагогів до самоосвіти, пошуків шляхів досягнення високих результатів навчання, бо є своєрідним показником майстерності вчителя.

Таким чином, педагогічною наукою зібраний достатньо широкий матеріал для того, щоб зробити його узагальнення, поставити нові дослідницькі завдання, пов'язані з розробкою дидактичної концепції принципу активності в навчанні, виявленням та обґрунтуванням основних шляхів та засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності засобами проектної методики.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку вбачаємо у розробці науково-практичного супроводу проектної діяльності у навчальному процесі сучасної школи для стимулювання пізнавальної активності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арванітопуло Е.Г. Реалізація проектної методики навчання іншомовного спілкування в середній школі / Е.Г. Арванітопуло // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 3 – 11.
2. Дементієвська Н.П. Проекти: стан та перспективи / Н.П. Дементієвська // Комп'ютер у сім'ї та школі. – 1999. – № 4. – С. 20 – 24.
3. Литвиненко І.П. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності / І.П. Литвиненко. – К.: Просвіта, 2002. – 316 с.
4. Щукіна Г.І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів / Г.І. Щукіна. – К.: Либідь, 1998. – 274 с.

АНОТАЦІЯ

Ізбаиш С.С., Васюкова Т.М. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами проектної діяльності на уроках англійської мови. Стаття присвячена проблемі активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами проектної методики на уроках англійської мови. Активізація навчально-пізнавальної діяльності засобами проектної діяльності на уроках

англійської мови досягається завдяки полісенсорної подачі навчального матеріалу, динамічності наочності, підвищення мотивації, посилення зацікавленості в навчальній діяльності, обліку індивідуальних психофізіологічних характеристик учнів, різноманітності інформації і форм роботи, наявності зворотного зв'язку, адаптивності. Цікавий матеріал навчальних програм активізує увагу, піднімає емоційний тонус навчально-пізнавальної діяльності учнів, стимулює розумову діяльність, служить опорою емоційної пам'яті.

Ключові слова. Активізація навчально-пізнавальної діяльності, пізнавальний інтерес, полісенсорная подача навчального матеріалу, проектна діяльність.

АННОТАЦИЯ

Избаиш С.С., Васюкова Т.Н. Активизация учебно-познавательной деятельности учеников средствами проектной деятельности на уроках английского языка. Статья посвящена проблеме активизации учебно-познавательной деятельности учащихся средствами проектной методики на уроках английского языка. Активизация учебно-познавательной деятельности средствами проектной деятельности на уроках английского языка достигается за счет полисенсорной подачи учебного материала, динамической наглядности, повышения мотивации, усиления заинтересованности в учебной деятельности, учета индивидуальных психофизиологических характеристик учащихся, разнообразия информации и форм работы, наличия обратной связи, адаптивности. Занимательный материал учебных программ активизирует внимание, поднимает эмоциональный тонус учебно-познавательной деятельности учащихся, стимулирует мыслительную деятельность, служит опорой эмоциональной памяти.

Ключевые слова. Активизация учебно-познавательной деятельности, познавательный интерес, полисенсорная подача учебного материала, проектная деятельность.

SUMMARY

Izbash S.S., Vasukova T.N. The activization of cognitive work of pupils by means of project methods at English lessons. The thesis is devoted to the problem of activization of pupil's cognitive work by means of project methodics at English lessons. The activization of cognitive activity by means of project methods at English lessons is achieved by polysensor presenting of educational material, dynamic presentation, raising cognitive interest and motivation, reinforcements of interest in scholastic activity, taking into account pupil's individual psychophysiological features, variety of information and work forms, availability of reverse, adaptabilities. The entertaining stuff of curriculums makes active attention, lifts an emotional tone of informative activity of pupils, stimulates cogitative activity, serves as a support of emotional memory.

Key words. *Activization of cognitive work, polysensor presenting of educational stuff, cognitive interest, project work.*